

OMKRING LUCILE GRAHN.

Af Robert Neiiendam.

Solodanserinden *Lucile Grahn* (1819—1907) var den eneste af August Bournonvilles Elever, som blev europæisk berømt. Men kun Genskinnet af hendes kunstneriske Færden ude paa de store fremmede Scener naaede Hjemlandet; en Skildring af hendes succesombruste Liv derude foreligger ikke, og det maa beklages, at Redaktionen af Værket »Danske i Paris« (København 1938) lod Opgaven ligge. En Afhandling om vore Danseres og da navnlig *August Bournonvilles* Virken i Paris havde været i høj Grad paa sin Plads, navnlig da Danmark paa dette Omraade indtager en smuk Stilling; vor Ballet hviler paa franske Forbilleder, og det var August Bournonville, som nationaliserede den. Men synes Lucile Grahn at være glemt i sit Fødeland, bliver hun endnu mindet uden for Danmarks Grænser, hvilket det pragtfulde Værk »The Romantic Ballet in Lithographs of the Time« (London 1938) er det seneste Bevis paa. Værket bringer en Række Billeder af hende i Roller, som hun *ikke* dansede paa Det kgl. Teater, og som vi ikke tidligere har haft noget Kendskab til. Hendes Hovedpartier ude paa de europæiske Scener var Titelfigurerne i »Eoline ou la Dryade« og »Catharina ou la fille du Bandit«, begge skrevet og fremført af Balletmester Jules Perrot i 1845 og 1846. Hun gjorde umaadelig Lykke ved sin sjældne Forening af fremragende koreografisk Teknik og udtryksfuld Mimik. Hendes stolte Rejsning virkede imponerende, og man beundrede især hendes Evne til i et flyvende Spring at bemægtige sig hele Scenen. Glanspunktet i hendes kunstneriske Tilværelse var hendes sejrige Deltagelse i »Le Pas de Quatre« paa Her Majesty's Theatre i London 12. Juli 1845, hvor hun som den fjerde dansede sammen med de tre Stjerner paa Ballettens Firmament, Grisi, Taglioni og Cerrito, en Begivenhed, som det flegmatiske »Times« kaldte »den største Opvisning af Terpsichores Kunst, som nogensinde er set i Europa«.

Lucile Grahns Historie ved Det kgl. Teater og hendes voldsomme Brud med Bournonville er skildret i en Afhandling, der bærer hendes Navn i Bogen »Omkring Teatret« (Kbhvn. 1919). Dens Indhold hviler paa Dokumenter i Teaterarkivet (Rigsarkivet)

og skal ikke gentages her, men senere fremkomne Breve har medført, at nogle Tilføjelser er nødvendige. Til Oplysningen om, at *Christian Molbech* var den eneste af Teatrets Direktører, som havde Forstaaelsen af, »at Teatret trængte mere til Lucile Grahn end Lucile Grahn til Teatret«, kan føjes, at han — ligesom i Stridighederne mellem Bournonville og »den sidste Blaataarnsfange«, Madame *Krætzmer* — var den unge Dames Ridder og ved enhver Afgørelse indtog en mæglende Stilling. Overfor disse nydelige Danserinders stridbare Væsen viste den lærde Mand en menneskelig Forstaaelse, som i mange Tilfælde fattedes ham, naar han bedømte sin Samtids literære Foreteelser. Af hans Papirer i Bakkehusets Arkiv¹ ses det, at han meget smukt anbefalede Lucile Grahn til Direktøren for den kongelige Opera i Paris, M. *Du-ponchel*, og indstillede hende til Gratifikationer, støttende sig til, at Frederik den Sjette »ved flere Lejligheder havde tilkendegivet, at han paaskjønnede Jomfru Grahns ualmindelige Talent i sin Kunst og den Iver og Opofrelse, hvormed hun søgte at opnaa en højere Uddannelse af samme« — — Ord, som maa have skurret slemt i Balletmester Bournonvilles Øren, hvis han har erfaret dem, fordi han var af den stik modsatte Opfattelse. Molbech tog direkte Parti for hende mod Balletmesteren, raadede hende til mundtligt at fortælle den samlede Direktion, hvorledes han behandlede hende, og beklagede, at Bournonville i hende bestandig kun saa »sin fordums underordnede Elev, der, efter hans Mening og Ytringer, har h a m alt og sig selv intet at takke for«. Han forudsaa, at de mange pinlige Scener mellem dem vilde fortsættes, og at hun til sidst vilde drage bort, »dersom ikke Hr. Bournonville alvorligt foresætter sig eller tilholdes til at behandle denne Dandserinde uden den krænkende Superioritet og de uhøflige Former under Theatertjenestens Udøvelse, hvorved Jfr. Grahns Æresfølelse saa ofte ifølge hendes Klager har følt sig krænket«. Han paatalte ogsaa Bournonvilles Vægring ved at give hende Lektioner, hvorved han selv havde tvunget hende til at søge videre Uddannelse i Paris. Resultatet derfra viste, at hun kunde undvære ham.

Bournonville stod egentlig svagt i Striden. Hans Holdning overfor hende hvilede paa krænket Forfængelighed og Skuffelse over, at hun ikke gengældte hans Følelser. Men hun havde Publikum og Hoffet paa sin Side. Kabinettssekretær *J. G. Adler*, som var Medlem af Direktionen, sørgede i Forbindelse med Molbech for, at en Hjemkaldelsesordre fra en Permission til Optræden i Udlandet fik en mild Form. Det blev meddelt hende, at Kongen ønskede, at hun skulde komme tilbage til et forud bestemt Tids-

¹ Jeg takker Dr. Bobé for Henvisningen.

punkt, da han gerne saa, at hans Datter, Prinsesse *Wilhelmine*, Hertuginde af Glücksburg, skulde overvære en Opførelse af »Sylfiden«, medens hun opholdt sig i København. Og samtidig røbede Direktionen, at den agtede at indstille Lucile Grahn til en Benefice for Flid og Talent. Paa dette Brev svarede hun trodsigt, at hun allerede havde modtaget Engagement andet Steds. En ny Skrivelse fra Direktionen fastslog det ulovlige i hendes Fremgangsmaade og lod hende vide, at hvis hun ikke omgaaende vendte tilbage, vilde hun faa sin Afsked. Herpaa svarede hun den 23. April 1839 fra Hamburg, at hun havde taget sin Beslutning. Hun forlangte sin Afsked og undsagde Bournonville. Der er da heller ingen Tvivl om, at hun siden blev ham en haard Dommer ude i Europa, hvor hun, men ikke han, sejrede. Sikkert med blødende Hjerte maatte Molbech med sine Kolleger i Bestyrelsen derefter indstille hende til Afsked uden Pension. Kongen underskrev den 4. Juni 1839.

Dette er, hvad de officielle Skrivelser lærer os om Tabet af vor største Danserinde. Men der var én Grund til, rimeligvis den vigtigste, hvorfor hun besluttede ikke mere at vende hjem. Det viser sig, at hendes Forhold til Ritmester i Husarerne, Greve *Carl Otto Frederik von der Schulenburg* (1801—47), var af mere intim Natur end hidtil antaget. Den beundrede Danserinde havde forlovet sig med den flotte, men tomme Rytterofficer, som var kendt i Byen for sine liaisons. I et utrykt Brev,² dateret 22. Decbr. 1840, skrev hun til Kammeradvokat, Etatsraad *P. E. Sporon*, at det var Meningen, at Ægteskabet skulde have fundet Sted i Foraaret 1841, men at hun nu havde lært Grevens sande Karakter at kende og forstod, at det var de Penge, hun tjente paa sine Rejser, 1000 frcs. pr. Aften, han vilde have Fingre i. Hun havde med andre Ord gennemskuet ham. »Enhver i Kjøbenhavn veed,« skrev hun til Sporon,

»hvor megen Velvillie jeg altid har havt for Schulenburg; som en Følge deraf maae ogsaa enhver viide, at jeg ønsker, at det altid maa gaae ham godt i denne Verden. Maatte han blot være saa heldig, at et formuende Fruentimmer vilde forene sig med ham, saa kunde muelig hans Affairer, naar de ikke bleve førte af ham selv, komme i Orden. For Resten er det mig ubegribeligt, at den Fallit og Gjæld, som omtales, virkelig forholder sig rigtig men han er desværre en meget daarlig Regnemester, og jeg frygter derfor, at Nogen har benyttet sig af hans liden Fattævnne for at narre ham

Da jeg veed, at Schulenburg har 1200 Rdlr. (4000 frcs.) i aarlig Indtægt, som er den Summa, hvoraf selv den talrigste Familie i Kjøbenhavn kan leve paa en endog brillant Maade, ja, saagar jeg, som det danske Theaters første Kunstnerinde,³ havde ikke saa mange Indtægter, saa har jeg bedet ham at tilbagebetale mig, hvad han har laant af mig, men han har svaret mig i de

² Arkitekt Valentiners Samling.

³ Lucile Grahn glemte Fru Heibergs Eksistens.

meest rørende og ynkelige Udtryk, at det ikke var ham mueligt nu, samt at han tværtimod ikke kan komme ud af det med de 1200 Rdlr. aarlig Jeg vil ikke forlange min Eiendom tilbage fra Schulenburg, før han bliver i Stand til at kunne betale mig alt; jeg vilde gjerne skjænke ham det, men det staaer ikke i min Magt. Gid han altsaa snart maae blive saa heldig at gjøre et Giftermaal, som kan sætte ham i Stand dertil. Jeg vilde tillige hjertelig ønske, at hans tilkommende Kone maatte, foruden de Penge, hvorfor han tager hende, tillige gjøre ham til en lykkelig Ægtemand; men desværre! alle antage, at kun en Fruentimmer af tvetydige Grunde, hun være nu adelig eller ikke-adelig, vil forene sig med ham.«

Ordene i dette Brev er præget saavel af Afstandstagen som af Tiltrækning. Hun var aabenbart baade forelsket og bange for ham. Og det vidste han. Den 14. Marts 1841, ikke tre Maaneder efter at Brevet var skrevet, arrangerede han ved Hjælp af sin Skomager den herostratisk berømte Udpibning af Bournonville for derved at umuliggøre Balletmesteren og skaffe Banen fri for Lucile Grahns Hjemkomst. Men denne Affære i Teatret vilde have været helt betydningsløs, hvis ikke Bournonville selv, saaret i Forfængelighed, havde pustet den op ved fra Scenen at tiltale Christian den Ottende, som overværede Forestillingen. Nu blev Resultatet Stuearrest (Blaataarnsstraffen brugtes ikke mere) og temporær Forvisning i seks Maaneder. Men medens Opholdet i Italien inspirerede ham til Balletten »Napoli«, der opføres endnu, blev Afføren negativ for Grev Schulenburg og Lucile Grahns.

Hendes Liv var en Tilværelse mellem dobbelt Ild, da hun besluttede at vove Forsøget paa at blive Verdensdanserinde. Forude laa Haabet om Ære og Berømmelse, der opvejede Tabet af den kgl. Ansættelse og Pensionen. Men hjemme stod paa den ene Side Grev Schulenburg, som hun holdt af, men frygtede, paa den anden August Bournonville, hvis Følelser var hende modbydelige. Endnu i Breve fra Oldingealderen gav hun Udtryk for, i hvor høj Grad han var faldet hende til Besvær. Naar hendes Rædsel for den erotiske Plageaand Rübezahl i »Eoline« i de europæiske Blade blev kaldt »fuldendt mimisk Kunst«,⁴ er der ingen Tvivl om, at det var Erindringen om Bournonvilles nærgaaende Væsen, som laa bag. Hendes Vrede mod ham kølnedes aldrig. Det var hendes Ærgerrighed at blive fejret i sin Fødeby, men efter at hun i Hamburg under den første slesvigske Krig havde optraadt til Fordel for saarede Holstenere, smykket med deres Farver, var en Genkomst umulig. Det var Hadet til Bournonville, som fik dette pinlige Udslag, der ramte hende selv. Naar hun siden passerede Rheden paa Rejse fra London til St. Petersborg, blev hun helst paa Skibet, hvor gamle Venner besøgte hende. Paa et af sine sidste Besøg lod hun »Berl. Tid.« meddele, at »hun ikke saa

⁴ For Eks. Times 10. Marts 1845.

sig i Stand til at efterkomme fleres Ønske om at optræde paa et af Theatrene«. ⁵ Der er ingen Tvivl om, at hun stadig stod i Forbindelse med sin Kammerat fra Balletten, *Louise Rasmussen*, som nu var gift med Danmarks Konge. Den unge østerrigske Maler *Eduard Young*, ⁶ en Tid Tegner paa Frederiksborg som Gæst hos Kongen og Grevinden, var Broder til Hofsangeren *Friedrich Young*, Lucile Grahns Mand. Han var smuk, men han havde næppe, hvad *H. C. Andersen* mente, var hendes Maal: »et Hjerte med Guld-Beslag«, medens den letfængelige Digers kun var »beslaaet med Følelse og Poesi«. ⁷ I hvert Fald sad Young efter at være kommet til Skade paa Scenen i Würzburg tyve Aar lam og nedbrudt i en Stol. Vor stolte Danserinde vandt Guld og Berømmelse, men huslig Lykke blev hende nægtet. Højt bedaget vendte hun i Fantasien tilbage til Fødebyen og skrev det smukke Brudstykke af en Autobiografi, som blev trykt her i Tidsskriftet (6, II, 285 ff.). Hvis nogen af de meget faa Danske, der da kendte hende, havde foreslaaet hende i de sidste Aar at oprette et dansk Legat af hendes store Formue, vilde hun sikkert have fulgt Raadet. Hun søgte i 1902 Det kgl. Teaters Direktør, Forfatteren *Einar Christiansen*, da han tilfældig opholdt sig i München, men han anede næppe, hvem hun var, og morede sig over hendes Spørgsmaal om Personer, der forlængst var døde. Historiker var Einar Christiansen ikke. Ved hendes Død tilfaldt Formuen Münchens Kommune, der opkaldte en Gade efter hende.

⁵ Berl. Tid. 30. Maj 1853.

⁶ *Eduard Young* (1823—1883), hvis Navn ifølge Dr. Karl Madsen (Hist. Tidsskr. VIII, 6 R., pag. 112) »ikke er optegnet i Kunsthistorien«, faar ikke desto mindre en omfattende Karakteristik i All. Deutsche Biographie 44 Bind, pag. 606 ff. Det fortælles dèr, at han modtog en livsvarig Pension fra Kong Frederik VII, men det er ikke rigtigt. Det var Grevinde Danner, som betænkte ham i sit Testamente.

⁷ Brev, dat. 4. Juni 1839, i Amtsforvalter Palsbos Samling. Hans Brix har ment, at Lucile Grahns var den Danserinde med Pailletthjertet, *H. C. Andersen* hentyder til i »Den standhaftige Tinsoldat« (Kom. til Eventyrerne I, pag. 403).